



در توحیر انهم ووصافکم که ترا

گفت و گو

فریبرز خسرویان

هنر خوش نویسی افول نمی کند

گفت و گو با استاد علی سجادی،
هنرمند خوش نویس و دبیر هنر

در شهر اسدآباد همدان همه استاد «علی سجادی» را می‌شناسند. به منزل استاد می‌روم. از رفتار متواضعانه و سرشار از مهربانی‌اش شرمنده می‌شوم.

در جایی پایین‌تر از ایشان می‌نشینم، مجام می‌دهد و با آرامشی دل‌انگیز او نیز در کنار من می‌نشیند تا رسم استادی را به شیوه‌ای استادانه به من بیاموزد.

«استاد علی سجادی» متولد سال ۱۳۳۳ ه.ش در اسدآباد همدان است. او دبیر هنر بازنشسته‌ی آموزش و پرورش است که به مدت ۲۰ سال دبیر هنر دوره‌های ابتدایی تا دبیرستان مدارس اسدآباد بوده است. وی در سال ۱۳۸۱ بازنشسته شده است. استاد سجادی، هم‌چنین به مدت چهار سال مدرس خوش‌نویسی در دانشکده‌ی «هنرهای معماری»، دانشگاه «بوعلی‌همدان» بوده و به مدت دو سال هم در دانشگاه آزاد اسلامی اسدآباد تدریس کرده است. او در سال ۱۳۶۳ «انجمن خوش‌نویسان اسدآباد» را تأسیس کرده و اکنون در سمت سرپرست و مدرس شعبه، مشغول فعالیت است. از آثار هنری استاد علی سجادی، می‌توان به خوش‌نویسی «شاهنامه‌ی فردوسی»، «دیوان حافظ»، «رباعیات خیام»، «دویستی‌های باباطاهر»، «مثنوی معنوی» و «بوستان سعدی» اشاره کرد.

از زبان استاد:

سابقه‌ی فعالیت هنری من به دهه‌ی پنجاه برمی‌گردد. از دوران ابتدایی خط خوشی داشتم و در مدرسه، دیکته‌ی امور مرتبط با خوش‌نویسی، مانند روزنامه‌های دیواری و نوشتن دفترها را انجام می‌دادم. در سال ۱۳۳۵ ه.ش خدمت مرحوم «استاد، زرین‌خط» در تهران رفتم و به مدت دو سال از ایشان تعلیم گرفتم. ایشان در سال ۱۳۵۷ فوت کردند و من دیگر استادی نداشتم و از روی نوشته‌های ایشان کار می‌کردم تا بهمن‌ماه ۱۳۶۰ که در انجمن خوش‌نویسان ایران ثبت‌نام و به صورت مکاتبه‌ای از محضر استاد «امیرخانی» کسب فیض کردم. از «استاد کابلی» در خردادماه سال ۱۳۶۳، درجه‌ی ممتاز خط شکسته را اخذ کردم و از همان سال انجمن خوش‌نویسان اسدآباد را تأسیس کردم. درجه‌ی دوی هنری را نیز از وزارت ارشاد در سال ۱۳۷۸ دریافت کردم. هم‌چنین هیئت داوران شورای ارزشیابی هنری درجه‌ی یک هنری مرا در سال گذشته صادر کرده است و منتظر صدور گواهی‌نامه از سوی وزارت‌خانه هستم.

● به نظر شما آیا معلمین هنر در زمینه‌ی هنر خوش‌نویسی، به قدر کافی برای آموزش به دانش‌آموزان تخصص دارند؟

کسانی که دوره‌ی تربیت‌معلم را گذرانده‌اند، تا حد زیادی به هنر خوش‌نویسی آگاه‌اند؛ البته در گذشته این گونه نبود؛ برای مثال در اوایل، مربیان در دو دوره‌ی تابستانی با هنر خوش‌نویسی آشنا می‌شدند؛ البته بیشتر مدارس، دبیر هنر نداشت؛ اما حدود دوازده سال است که وضعیت تغییر کرده و معلمین متخصص بسیاری هستند که در ارتقای سطح کیفی هنر خوش‌نویسی مدارس مؤثرند.

● برای ارتقای سطح کیفی هنر خوش‌نویسی چه پیشنهادی دارید؟
به نظر من، ساعت‌کلاس هنر در مدارس کم است و باید افزایش داده شود.

اگر خوش‌بینانه بگوییم، بیست محصل در هر کلاس هست. در صورتی که کلاس‌های ۴۰ نفره نیز دایر می‌شود. حدود نیم‌ساعت از وقت معلم به تراشیدن ۲۰ قلم برای دانش‌آموزان و حضور و غیاب اختصاص می‌یابد و نیم‌ساعت باقی‌مانده هم برای مطالعه‌ی سر سری تکالیف دانش‌آموزان سپری می‌شود؛ بنابراین فرصتی برای دبیر هنر باقی نمی‌ماند تا چند کلمه برای دانش‌آموزان بنویسد. باید ساعات کلاس‌های هنر مدارس، به ویژه کلاس‌های دوم و سوم، از یک ساعت به دو ساعت افزایش پیدا کند.

مسئله‌ی دیگر، این‌که به کلاس‌های هنر باید اهمیت بدهند. سال‌ها است که زنگ‌هنر در مدارس که دبیر هنر ندارند، به کلاس‌های جبرانی درس‌های دیگر، مانند ریاضی، دیکته یا سایر دروس تبدیل شده است.

در انجمن خوش‌نویسان، یک هنرجو در چهار سال به مرحله‌ی ممتازی می‌رسد؛ درحالی‌که در مدارس، در پنج‌سال دوران ابتدایی و راهنمایی، پیشرفت درخور ملاحظه‌ای در هنر خوش‌نویسی دانش‌آموزان دیده نمی‌شود. به نظر من، باید سطح تجرب معلمین هنر در مقطع ابتدایی و در پی آن سطح مهارت دانش‌آموزان ارتقا پیدا کند؛ چون مقطع ابتدایی، پایه‌ی فعالیت‌های هنری دانش‌آموزان است. کلاس‌های آموزش ضمن خدمت نیز برای برخی از معلمین که در زمینه‌ی هنر خوش‌نویسی ضعف دارند، خیلی مؤثر است.

● آیا رشته‌های هنری، مانند خوش‌نویسی در تقویت قوه‌ی ابتکار، خلاقیت و تخیل دانش‌آموزان مؤثرند؟

بله! هنر باعث رشد و شکوفایی قوه‌ی ابتکار، خلاقیت و تخیل دانش‌آموزان می‌شود. بدون هنر، زندگی زیبا نیست. در هر جای از زندگی انسان، جلوه‌ای از هنر پدیدار است؛ می‌دانیم که انسان‌های اولیه، در غارها نقاشی می‌کشیدند

معلمین متخصص
زیادی هستند که در
ارتقای سطح کیفی
هنر خوش‌نویسی
مدارس مؤثرند

خوش‌نویسی، زیاد نمی‌شد. سازمان و تشکیلات منسجمی نیز به شکل کنونی وجود نداشت. به استادان توجهی نمی‌شد و افراد زیادی بودند که قدر این گوهران گران‌قدر را نمی‌دانستند؛ اما پس از انقلاب، انجمن خوش‌نویسان با ایجاد شعباتی در هنرستان‌ها، گسترش پیدا کرد؛ هم‌چنین برای بعضی از رشته‌های هنری نیز محدودیت‌هایی ایجاد شد که باعث استقبال بی‌نظیر از خوش‌نویسی و پیشرفت سریع این هنر شد. به نظر من، اگر اغراق نشود، در این سی‌سال که انجمن خوش‌نویسی منسجم شده و گسترش پیدا کرده است، به اندازه‌ی حدود ۳۰۰ سال، هنر خوش‌نویسان تقویت و ارتقا یافته است. در همین شهرستان اسدآباد که تا سال ۱۳۶۳ یک نفر خوش‌نویس نداشت، اکنون حدود پنجاه نفر خوش‌نویس ممتاز، تربیت و دانش‌آموخته شده‌اند. صدها دانش‌آموخته‌ی دیگر نیز در مراحل مختلف خوش‌نویسی در همین شعبه با

و به هنر توجه داشتند. به طور کلی، هنر باعث زیبایی و تلطیف زندگی می‌شود و در صورت فقدان هنر، زندگی انسان‌ها، بی‌روح، خشن، خشک و مرده است. هنر، شاخه‌های گوناگونی دارد که به هر سوی آن متمایل شوید، زندگی رنگ دیگری خواهد گرفت. به تعبیر «استاد روح‌اله خالقی»، شما انسانی را پیدا نمی‌کنید که هنر را نداند؛ حتی کودکی که متولد می‌شود، با لالایی مادرش آرام می‌گیرد که همان هنر موسیقی است. هنر یک نظم ویژه و ریتم هماهنگ است که در نظام یکسان نیز متجلی می‌شود و اگر این نظم نباشد، نظم جهانی و یکسان نیز به هم می‌خورد. هم‌چنین کسی که در پی هنر می‌رود، زندگی را با یک نگاه هنرمندانه جست‌وجو می‌کند و زیبایی‌های هستی را می‌یابد. هنر، انسان را منظم، منضبط و مهربان و روح او را لطیف می‌کند.

● لطفاً از دوره‌های آموزشی انجمن خوش‌نویسی و



ساعت کلاس هنر در
مدارس
کم است
و آن را
باید
افزایش داد

این هنر عجیب شده‌اند.

سطح استقبال هنرجویان بگویید.

● برای روی آوردن دانش‌آموزان به سوی رشته‌های هنری چه توصیه‌ای دارید؟

این مسئله در وهله‌ی اول، به توجه مسئولین نیاز دارد. به هنرجویان و دانش‌آموزان علاقه‌مند به رشته‌های هنری باید بیشتر توجه شود؛ با ایجاد امکانات بهتر برای دانش‌آموزان، افزایش ساعت کلاس هنر مدارس و هم‌چنین ترغیب و تشویق دانش‌آموزان، می‌توان آن‌ها را به سوی فعالیت‌های هنری سوق داد.

درباره‌ی هنرجویان خوش‌نویسی نیز زمینه‌های ادامه‌ی فعالیت آن‌ها باید فراهم شود؛ برای مثال، هم‌اکنون در شهر اسدآباد همدان حدود بیست نفر خوش‌نویس ممتاز داریم که دو یا سه نفر آن‌ها در زمینه‌ی خوش‌نویسی فعالیت دارند. مابقی بیکارند و به فعالیت‌های دیگری مشغول‌اند؛ به همین دلیل، معیشت هنرمندان باید تأمین شود و مورد توجه قرار گیرند. کمترین کاری که مسئولین می‌توانند در این زمینه انجام

در گذشته، دوره‌های خوش‌نویسی در چهار دوره، شامل متوسطه، خوش، عالی و ممتاز برگزار می‌شد. اکنون دوره‌های خوش‌نویسی انجمن خوش‌نویسان، به شش دوره افزایش پیدا کرده است؛ یک مرحله‌ی مقدماتی قبل از دوره‌ی متوسطه که آشنایی جزئی با خوش‌نویسی است و یک دوره‌ی فوق‌ممتاز که بخشنامه‌ی آن صادر شده است. در کنار این شش دوره، شورای عالی تشخیص مرحله‌ی استادی وجود دارد که مراحل خودش را طی می‌کند. خوش‌نویس چندین سال باید کوشش کند و آثار درخور عرضه‌ای به اجتماع دهد. پس از تشخیص اساتید فن و صاحب‌نظران مرحله‌ی تشخیص استادی، گواهی خوش‌نویس صادر می‌شود.

● وضعیت هنر خوش‌نویسی پیشین و پس از انقلاب را چگونه ارزیابی می‌کنید؟

پیش از انقلاب، به هنر خوش‌نویسی زیاد توجه نمی‌شد. استادان بزرگی در گم‌نامی به سر می‌بردند؛ زیرا در زمینه

دهند، این است که با ترغیب و تشویق هنرمندان، باعث تقویت انگیزه‌های هنری این عزیزان شوند؛ هنرمندانی که به یک تقدیرنامه‌ی خشک و خالی هم راضی‌اند، ولی گاهی این کمترین نیز از آن‌ها دریغ می‌شود. شأن و مقام هنرمندان باید برجسته شود و ارج و اعتبار بیشتری به آن‌ها ببخشیم. این احترام و اعتبار نباید فقط مختص چند چهره‌ی شناخته شده باشد؛ بلکه افراد دیگری هستند که گم‌نام مانده‌اند و قدرشان را نمی‌دانیم.

● پیشنهاد کاربردی شما برای رشد کیفیت خط دانش‌آموزان چیست؟

طی این مرحله بی‌همراهی خضر مکن
ظلمات است، بترس از خطر گمراهی
استادان بزرگ هنر خوش‌نویسی، مانند امیرخانی، کیخسرو

می‌توانند به اشاعه‌ی هنر خوش‌نویسی کمک کنند؟

مولوی می‌گوید:

«کوشش بیهوده به از خفتگی

دوست دارد دوست این آشفستگی»

فلاسفه نیز جمله‌ی معروفی دارند که می‌گویند: «وجود ناقص از عدم صرف بهتر است.»
مسلماً مجلات، روزنامه‌ها و کتاب‌ها در ارتقای فرهنگ و هنر جامعه، نقش بسیار مهمی ایفا می‌کنند.

«مجله‌ی رشد آموزش هنر» با مصاحبه با صاحب‌نظران و چاپ آثار هنرمندان و هم‌چنین چاپ آثار و تابلوهای خوش‌نویسی، می‌تواند به تقویت این هنر کمک کند؛ حتی بنده پیشنهاد می‌کنم، اکنون که خوش‌نویسی نستعلیق با رایانه ممکن شده است، مطالب بخش آموزش هنر را با خط نستعلیق چاپ کنید. این کار در جذب دانش‌آموزان به هنر



احترام و اعتبار، فقط
مختص چند چهره‌ی
شناخته شده نباید باشد؛
افراد دیگری هستند
که گم‌نام مانده‌اند و
قدرشان را نمی‌دانیم

خوش‌نویسی تأثیر زیادی دارد.

● از نمایشگاه‌ها و جشنواره‌های آثار هنر خوش‌نویسی و هم‌چنین آثار هنری خودتان بگویید.

علاقه‌ی زیادی به خوش‌نویسی آثار قدیم و کتابت دارم. مرحوم استاد حسن زرّین خط نیز در زمینه‌ی کتابت فعالیت می‌کرد و از همان زمان مرا نیز به این امر سفارش کرد؛ به همین دلیل، از ابتدا به کارهای کتابت مشغول شدم. دوبار شاهنامه‌ی فردوسی را خوش‌نویسی کردم. یک بار هم در حدود بیست‌هزار بیت از شاهنامه‌ی امیر بهادری را نوشتم.

هم‌چنین مثنوی مولوی را خوش‌نویسی کردم که از سوی انجمن خوش‌نویسان به چاپ رسید و اکنون، این اثر در بازار نایاب است.

خوش‌نویسی دیوان حافظ، رباعیات خیام، دوبیتی‌های باباطاهر، مجموعه‌ی غزلیات فیض روح‌القدس، شاعر اسدآبادی، «مخزن‌الاسرار» نظامی‌گنجوی، گزیده‌های غزلیات سعدی، خسرو و شیرین، غزلیات شمس‌تبریزی و بوستان

خروش، اخوین، سلحشور، کابلی و سایر بزرگوارانی که گوهران تابناک این کشورند، دریای بیکران توانمندی و هنرمندی‌اند و از این اساتید باید بهره‌مند شویم. خوش‌نویسان جوان ما در طول زندگی، خودشان را شاگرد باید بدانند و بپذیرند که محتاج تعلیم گرفتن هستند. هنرمند، همیشه تشنه‌ی آموزش باید باشد و در جست‌وجوی هنر برود تا معلوماتش را افزایش دهد.

آب‌کم جو، تشنگی آور به‌دست
تا بجوشد آبت از بالا و پست

● از مسئولین آموزش و پرورش چه انتظاراتی دارید؟

گسترش رشته‌ی هنر در تربیت معلم تقدیر کردنی است؛ ولی هنوز کم است. برای مثال دو یا سه سهمیه‌ی سالانه‌ی معلم برای شهرستان‌ها، بسیار کم است و از این نظر به خودکفایی باید برسیم. سطح آگاهی و تخصص دبیران هنر را نیز باید ارتقا داد.

● مجلات رشد، به ویژه مجله‌ی رشد هنر، چگونه



سطح تبحر معلمین هنر دوره ابتدایی و در پی آن، سطح مهارت‌های دانش‌آموزان باید ارتقا پیدا کند؛ زیرا دوره ابتدایی، پایه‌ی فعالیت‌های هنری دانش‌آموزان است

سعدی، از دیگر کارهایی است که انجام داده‌ام. اکنون مشغول خوش‌نویسی گلستان سعدی هستم.

در جشنواره‌ها و نمایشگاه‌ها نیز شرکت می‌کنم. هم‌چنین چندین نمایشگاه خصوصی در اسدآباد و شهرستان‌های همجوار برگزار کرده‌ام. نمایشگاهی نیز در هندوستان در سال ۱۳۸۲ هـ.ش از طرف «سازمان فرهنگ و ارتباطات» دایر کرده و از طرف استان همدان، در نمایشگاه جنبی گرجستان شرکت کرده‌ام.

آینده‌ی هنر خوش‌نویسی را چگونه می‌بینید؟

هنر خوش‌نویسی با فرهنگ و ادبیات ایرانی عجین شده است. خط نستعلیق با شعر فارسی درهم آمیخته و در جایگاه زیباترین خط جهان مطرح است. به نظر من، تا زمانی که ادبیات، دیوان حافظ، شاهنامه‌ی فردوسی و غزلیات حافظ وجود دارند، خط نستعلیق هم مستدام و برقرار خواهد بود؛ حتی اکنون که هنر خوش‌نویسی با رایانه ممکن شده است، باز این هنر در خدمت صنعت چاپ قرار گرفته و علی‌رغم این که نمی‌تواند جایگزین خوش‌نویسی دستی شود، باز هم کارآمد و مفید واقع شده است. مسلماً هنر خوش‌نویسی، نه تنها رو به افول نمی‌رود؛ بلکه آینده‌ای درخشان‌تر از گذشته خواهد داشت. ضمن آن که هنر و ادبیات، اجزای تفکیک‌ناپذیری هستند که با توجه به شاخه‌های فراوان هنری، مکمل یکدیگرند.



دست محبت‌آمیز و پدرا نه‌ای روی سرم کشیدند که هیچ‌گاه این لحظه را فراموش نخواهم کرد.

نصیحت استادانه‌ی شما به دانش‌آموزان و هنرجویان چیست؟

شعر فردوسی در نظرم آمد که گفته است:
ز دانش به اندر جهان هیچ نیست
تن مرده و جان نادان یکی است
محمد غزالی نیز جمله‌ی زیبایی دارد که می‌گوید: «هر که فرهنگ نوزد، به چه ارزد.» توصیه‌ام به دانش‌آموزان این است که برای کسب دانش و فرهنگ تلاش کنند؛ زیرا کشور ما به دانش و آگاهی آینده‌سازان این مرز و بوم نیاز دارد؛ هنر، بخشی از فرهنگ است و جامعه‌ای سرزنده است که جوانان آن به سوی دانش و فرهنگ بروند.
غیر از هنر که تاج سر آفرینش است
بنیاد هیچ منزلتی پایدار نیست
در پایان در جایگاه معلمی که به این نام شریف، مفتخر است و ۳۱ سال از عمرش را در آموزش و پرورش خدمت کرده است از دانش‌آموزان عزیز می‌خواهم، به سمت هنر بروند و هرگز از آن فاصله نگیرند.

بهترین خاطره‌ی شما از کلاس‌های هنری چیست؟

در یکی از روستاهای دورافتاده‌ی اسدآباد، معلم هنر پایه‌های اول تا پنجم ابتدایی بودم و برای ۹۶ دانش‌آموز تدریس می‌کردم. در آن زمان، خط من در حد خوش بود. نامه‌ای با قلم نیش‌فلزی برای آموزش و پرورش نوشتم و تقاضای نیروی کمکی کردم. وقتی این نامه به دست رییس آموزش و پرورش وقت، مرحوم «مؤمنی» رسیده بود، ایشان که از خط زیبای نامه بسیار خوششان آمده بود، مرا از آن روستا به اسدآباد همدان انتقال داد و در یکی از مدارس اسدآباد با عنوان معاون به کار گمارد؛ درحالی‌که دست‌کم شش تا هفت سال دیگر در آن روستا خدمت باید می‌کردم.

خاطره‌ی دیگر، این‌که وقتی در انجمن خوش‌نویسان به صورت مکاتبه‌ای ثبت‌نام کرده بودم، نامه‌ای برایم آمد تا برای امتحان به انجمن بروم. در انجمن خوش‌نویسان، عده‌ای در یک اتاق، شخصی را احاطه کرده بودند که در حال خوش‌نویسی بود. از روی خط ایشان حدس زدم که باید استاد امیرخانی باشد. اولین بار بود که ایشان را می‌دیدم. استاد امیرخانی